

Tentoonstelling in het Friesch Museum

Pieter Koopman, de Bolswarder burgemeester, die in 1763 op één dag per schaats van Den Haag naar Leeuwarden reed, heeft nog eer van zijn kranige tocht want deze is na meer dan anderhalve eeuw de aanleiding geworden tot het inrichten van de interessante tentoonstelling gewijd aan de Ijssport, die thans in het Friesch Museum is te zien.

En deze tentoonstelling van meer dan 250 nummers waarvan een uitvoerige catalogus verkrijgbaar is, is een kranig stuk werk, een geschiedkundig overzicht van de ijssport in de loop der tijden, die onze kennis hiervan eensklaps meer daadwerkelijk vooruit brengt dan een er over geschreven dik boek zou kunnen doen.

Niemand, die wat voor Friesland en zijn oude winter-tradities gevoelt, zal anders dan tot zijn eigen schade, een bezoek aan deze tentoonstelling achterwege kunnen laten.

In mijn verbeelding zie ik dan ook drommen bezoekers uit vele steden en dorpen uit Friesland naar Leeuwarden trekken om deze eenige tentoonstelling te gaan zien.

De Harlingers, Workumers en Hindeloopers kunnen er de prenten zien, die voorstellingen van de oude ijsfeesten geven buiten hunne havens op zee, de Starumers de herinneringen aan 18e eeuwse overtochten naar Enkhuisen; de Sneekers, Bolswarders, Franekers en Dokkumers de hardrijderijen op hunne stadsgrachten; de Drielsters en de Slotemers de herinneringen aan de elf-steden tocht, die langs hunne stadjes trokken in tijden toen Friesland in ijszaken althans nog onafhankelijk van de Haagsche bureaucratie was en de duizenden belangstellenden uit de honderden dorpen en dorpjes uit de 30 Friesche Grietenijen de herinneringen aan de vele honderden mannen en vrouwen, die de uitblinkers in snelheid waren van deze oeroude volkssport.

Want van het platteland kwamen de meeste hardrijders en hardrijdsters, geheele dynastiën: de Van den Bergs, de Casteleins, de Velstra's en de vele anderen wier namen nog prijken op de hardrijderslijsten, die van oudsher door de baanvegers uit de Friesche stadjes werden aangeboden onder de uitroep: „Wie mut 'r nog 'n list”.

Van de hardrijdersgeslachten zijn naast het tentoongestelde nog geheele pakken oude herinneringen binnen gekomen, die niet konden worden tentoongesteld: telegrammen van behaalde successen, eervolle uitnodigingen voor deelneming aan wedstrijden, gelukwensen, soms op rijm van bewonderaars en bewonderaarsters uit Friesland, uit Groningen, uit Holland, vergeelde couranten met hardrijderij-advertenties, menu's van bijgewoonde diners en wat al niet meer aan snypsnaren.

Uit het begin der 80er jaren der 19e eeuw viel mij daaronder speciaal op de naam van Okke van den Berg uit Rijperker, die in die jaren een buitengewone populariteit genoot, die voor een deel gedeeld werd door zijn eveneens hardrijdende familieleden Thijs en Trijntje, Antsje en Sjoerd.

Ik zie Okke nog voor mij. Een krachtige, lenige figuur in hemdrok en onderbroek van bruin bevertien, een mooie volkssportfiguur.

Als wij in die jaren als jongens van nog geen tien jaar Zaterdagsavonds een warm bad kregen en „verschoond” werden was de grootste attractie een dik stuk Zwitsersch brood (tarwebrood met hier en daar 'n verdwaalde krent) en de grootste trots om in onze eenvoudige onderkleeren na de verschooning nog wat rond te springen en door zoo hard mogelijk met armen en beenen te slaan onze gevierden held Okke van den Berg na te bootsen.

Onder de brieven uit het dossier van Van den Berg vielen mij eenige uit de maanden Januari en Februari 1881 op. Ze waren onderteekend: Arie van Houwelingen, schipper te Giessen Nieuwkerk, een plaatsje niet ver van Rotterdam. Deze deed ook aan hardrijden en hij had daarvoor zijn Hollandsche schaatsen voor schoonrijden tegen een paar die Van den Berg voor hem gemaakt had verwisseld. Hij schreef daarover:

„Ik heb de eer UEd. te melden, dat ik
„j.l. Dinsdag te Gorinchem den eersten
„prijs gewonnen heeft, (f 50. —) met de
„schaatsen, die ik bij U besteld heeft.
„Andere jaren kon ik het met onze Hol-
„landsche schaatsen nooit zoo ver bren-
„gen; ik rijdt met deze den sterksten rij-
„der tien ellen voor, andere jaren tien
„ellen achter, dus dat scheelt 20 ellen.
„Het was mij geheel vreemd om op
„schaatsen achterop te gaan staan maar
„nu bevalt het mij heel goed, dus ik zeg
„U nog hartelijk dank voor de schaatsen
„mij gestuurd. Ze zijn wel vreemd maar
„toch zeer goed."

Verder schrijft hij in zijn brief over de Hollandsche schaatsen, die geheel anders zijn en waar

„in het midden van de schaats een gaatje
„is om er een riem met een gesp in te
„doen, dat bind heel stijf, dit is bij ons
„een algemeene gebruik en voldoet heel
„goed."

Er was reeds van oudsher een groot verschil tusschen de schaats geschikt voor lange ijstochten en hardrijden zooals de Friesche dorpssmid ze maakte en die in Zuid Holland in gebruik.

In verband daarmee en vooral ook voor de bestudeering van de historische ontwikkeling van de schaats is het van groot belang, dat onze tentoonstelling den verzamelaar en snuffelaar den heer J.S. van der Vegt te Gorredijk aanleiding gegeven heeft een mooie verzameling 18e en 19e eeuwse schaatsen bijeen te brengen.

Samen met de collectie fraaie exemplaren die in de loop der tijden reeds een veilig onderdak in het Friesch Museum hebben gekregen, zal degen, die dit onderwerp wil bestudeeren een hoeveelheid gegevens bijeen vinden als niet gemakkelijk opnieuw bij elkaar kan worden gebracht.

Aan het slot van mijn beschouwing over onze ijstentoonstelling merk ik, dat ik wel de vele bezoekers uit de andere Friesche steden en die uit de dorpen en die van het platteland welkom in ons mooie Museum heb geheeten, doch dat ik niet heb gesproken over de Leeuwarders, inbegrepen de Huizumers.

Het is echter volstrekt niet mijn bedoeling om hiermee de aandacht te vestigen op de hier heerschende gewoonte om tentoonstellingen en musea in de eigen stad veelal te vergeten of over het hoofd te zien, omdat ik overtuigd ben, dat de populariteit van de ijssport groot genoeg is om ook vele Leeuwarders en Huizumers naar 't Friesch Museum te lokken.

Het vele werk, dat de Directeur van het Friesch Museum, Dr. A. Wassenbergh en zijn amanuensis E. Penning zich voor de inrichting van deze tentoonstelling hebben gegeven geeft hun zeker wel recht op het zeer gewaardeerde bezoek van de duizenden belangstellenden in onze geliefde volkssport.

NANNE OTTEMA.

Nota: Door eenige bezoekers van de tentoonstelling zijn reeds enkele bijzonderheden op ijsgebied ter meerdere opluistering van de tentoonstelling meegebracht.

Mocht iemand nog antieke schaatsen ijsherinneringen, afbeeldingen of andere merkwaardigheden hebben dan houden wij ons aanbevolen, dat deze nog ter verrijking van het tentoongestelde in het Museum worden gebracht.

Illustratie:

- Een afbee[l]ding van het schitterende ijsvermaak op zee bij Hindeloopen in de Hardrijderij van 13, 14 en 15 Februari 1838

Leeuwarder nieuwsblad : goedkoop advertentieblad
31-12-1938

